

Prvi žrtvi domobranske postojanke v Škofji Loki, Peter Kavčič-Jegorov¹ in Danila Kumar-Andreja²

Na poti iz Bele Krajine proti Gorenjski, kamor sem prispel sredi februarja 1944, sem si zadal dve prioritetni nalogi – formiranje oblastnega komiteja SKOJ za Gorenjsko in gradnjo bunkerja za potrebe delovanja tega komiteja. Želel sem si po dolgem času tudi snidenja z bratom Petrom Kavčičem-Jegorovom. Peter je bil takrat rajonski sekretar KPS za škofjeloško območje. Sekretar rajonskega komiteja KPS Škofja Loka je postal jeseni 1943. Pred njim je to dolžnost krajši čas opravljal Tine Kalan-Dolinski.

Obe zastavljeni nalogi mi je uspelo izvršiti v razmeroma kratkem času. Še preden pa se mi je uspelo srečati z bratom Petrom, sem dobil vabilo Primorskega oblastnega komiteja za udeležbo na zboru primorske mladine 1. in 2. marca 1944 v Štjaku na Krasu. Tja sva odšla skupaj s članico Gorenjskega komiteja Stano Potočnik.

Udeležba na zboru primorske mladine je bila zame izredno doživetje, saj so bili prisotni delegati iz vse Primorske, tudi iz Trsta. Stana se je po zboru vrnila na Gorenjsko, jaz pa sem ostal na Krasu. K sebi me je povabil Bojan Marc, mladinski aktivist na Krasu. Na poti k njemu domov sva naletela na partizanski bataljon, ki se je moral še vedno pogosto spopadati z deli fašističnih enot, ki so kljub kapitulaciji še vedno delovale. Sedaj so namreč delovale pod nemškim poveljstvom. V teh bojih je partizanskemu bataljonu uspelo zapleniti velike količine orožja in uniform. Izkoristil sem ponujeno priložnost in si izbral italijansko uniformo, ki mi je potem dobro služila vse do osvoboditve.

Po približno tednu bivanja v Skopem na Krasu sem se podal nazaj na Gorenjsko. Končno mi je tudi uspelo obiskati brata Petra. Dobila sva se v petek, 17. marca, v njegovem bunkerju. Zraven je bil tudi kurir Ivan Kržišnik. Toplo mi je bilo pri srcu, ko sva se z bratom končno le lahko pogovorila o tem, kako sva preživela zadnji del viharnega vojnega obdobja, kaj se dogaja z najinimi sorodniki in prijatelji. Zmenjala sva si seveda tudi izkušnje partizanskega boja v različnih delih Slovenije. Zanimivi so se jima zdeli tudi moji vtisi s poti v Belo krajino in na Primorsko.

Jegorov mi je ob tej priložnosti tudi povedal o stanju v Škofji Loki po ustrelitvi 50 talcev za Kamnitnikom. Nemci so zaprli tudi veliko naših aktivistov. Med njimi tudi našega očeta Ivana in sestro Tončko. Pri naših ljudeh je okupatorjeva okrutnost povzročila dosti strahu. Obup in strah je najprej premagala mladina.

Jegorov in Ivan sta mi opisala tudi nemški napad na Veštrski mlin. Nemci so okrutno zažgali vse borce, ki so bili zajeti v tem novem objektu partizanske tehnike. Med zažganimi je bil tudi Škofjeločan Pavle Gosar-Razin, s katerim smo pred tem že leto dni skupaj partizani. Opisala sta mi tudi akcijo VOS, v kateri so likvidirali 9 domobranskih organizatorjev.

Zaskrbljena sta bila zaradi Sušnikovih fantov, za katere sta imela novico, da so tega dne odšli k domobrancem. Domnevala sta, da ti fantje slutijo, kje približno bi utegnil biti bunker Jegorova. Zato sta morala znova razmišljati o preselitvi, čeprav je bil prostor tega bunkerja idealno izbran. Opazil sem, da celo voda izvira in ponovno ponikne v njem. Po 10. uri zvečer sem se poslovil od njiju, Vabila sta me, da bi kar pri njiju tudi prenočil. Povedal sem jima, da tega žal ne morem, ker sem imel že naslednje jutro sestanek v Luši, kasneje pa v Martinj Vrhu. Zgodilo pa se je, da je naslednji dan do mene prišla vest o dogodkih, ki so sledili.

Značilnosti škofjeloške pokrajine so seveda v marsičem opredeljevale življenje in bojevanje partizanskih enot. Hribovito in razčlenjeno zaledje Škofje Loke je v času NOB nudilo dobre razmere. Poleg delovanja partizanskih čet in bataljonov so se dobro razvile tudi aktivnosti političnih organizatorjev, kurirjev, bolnic, tehnik in druge. V letu 1944 so že delovale tudi brigade.

Tudi rajonski komite Škofja Loka je imel v tem hribovju svoj sedež od februarja leta 1943 naprej. Za njegovo delovanje je bilo zgrajenih več bunkerjev.

Za varnost partizanov v bunkerju je bila organizirana obveščevalna služba. Najpogosteje jo je opravljal najbližji zanesljiv kmet ali član njegove družine. Tudi Jegorov je v januarju 1944 ocenil, da za obveščevalno-kurirske naloge potrebuje stalnega kurirja. Izmed partizanskih kurirjev, ki jih je poznal, se je odločil za Ivana Kržišnika iz Zminca.

Prvi bunker je bil zgrajen v Smrekcah pod Gabrovim (nedaleč od nunskega rezervoarja). Ta bunker so imenovali Bukovje. Zgradil ga je Franc Volčič-Enderc iz Gabrovega. Drugi in tretji bunker sta bila zgrajena na pobočjih Sv. Lovrenca. Zadnjega je pomagal graditi tudi tedanji partizanski kurir Anton Kržišnik iz Zminca, ki je poleti 1944 prestopil k škofjeloškemu domobrancem. Ta bunker je bil zgrajen nad Zalubnikarjem. Zemeljska dela so opravili Jegorov, Janko Šink-Runo in Ivan Kržišnik. Anton Kržišnik pa je napravil leseno ogrodje in obitje.

Bližnji kmet, Jaka Šink-Mežnarjev iz Sv. Lovrenca, je konec februarja 1944 obvestil Jegorova, da je bunker izdan in ga Nemci nameravajo napasti. Jegorov se je takoj odločil, da bodo bunker zapustili še isti večer. Srečno naključje je bilo, da je bilo mogoče iz zapuščenega bunkerja oditi v že pripravljen novi bunker, Ivan Kržišnik in Lovro Kalan, terenski aktivist iz Zminca, sta isti večer še pravočasno znosila celoten arhiv in inventar na določeno mesto v gozdu v Breznici. Nemci so naslednji dan stari bunker napadli in, vanj pometali več zažigalnih bomb, tako da je pogorel.

Jegorov in Ivan sta bila v novem bunkerju pod koto 940 v bližini Lubnika do 18. marca 1944, tj. približno tri tedne. Za varnost bunkerja so skrbeli trije obveščevalci, vsak iz svoje smeri. Za smer iz Škofje Loke in Breznice je bila zadolžena Julka Demšar-Nacetova. Takrat je bila še zelo mlada, vendar je svoje delo opravljala zelo

vestno. Za smer iz Gabrovega, Sopotnice in Breznice je skrbel Poljančev Jože-Juniper, doma iz Breznice. Selško smer oziroma smer od Sv. Tomaža pa je pokrival Lovro Pintar-Zalubnikarjev. Naloge teh obveščevalcev pa so dejansko bile širše, saj so pokrivali poleg bunkerja rajonskega komiteja tudi bunkerje kurirjev, okrožne komisije VOS in druge. Do Petrovega bunkerja pa je imela dostop le Julka. Njenega očeta Ignaca so kot talca Nemci ustrelili že julija 1942 v Križah na Gorenjskem.

Za boljše razumevanje medvojnih razmer na Škofjeloškem je potrebno povzeti osnovna dejstva o nastanku in delovanju belogardizma in domobranstva. To je važno tudi za razumevanje okoliščin, ki so privedle do uboja Petra Kavčiča-Jegorova in Danile Kumar-Andreje.

Belogardizem kot NOB-ju sovražna formacija se je v Škofji Loki v zametkih pojavil že aprila 1943. Leta 1942 so ga v Ljubljanski pokrajini zagrizeni klerikalci, cerkev in italijanski fašisti začeli organizirati kot vaške straže. Belogardisti so se v letu 1944 preimenovali v domobrance. Vojaške postojanke na Gorenjskem pa so začeli postavljati šele spomladi leta 1944, potem ko je nemški okupator do podrobnosti določil vlogo teh plačanih hlapčevskih enot. Tako je bila tudi v Prosvetnem domu v Škofji Loki 14. marca 1944 ustanovljena domobranska postojanka, kot prva na Gorenjskem. Rekrutiranje je bilo dobro pripravljeno. V svoje vrste pa je domobranski združbi uspelo pridobiti le zapeljane in nerazgledane kmečke fante, pretežno iz vernih družin. Pridobili so tudi veliko moralnih izpriencev. Varnostno obveščevalna služba (VOS) OF je že od spomladi 1943 dalje spremljala delovanje belogardistov na Škofjeloškem. Okrožna komisija VOS se je od spomladi 1943 zadrževala na območju Gabrovega, Sv. Lenarta, Sopotnice in Breznice. Zveze s Škofjo Loko so bile dobre in pogoste. Zato je VOS tudi dobila podatek o pripravljalnem sestanku domobrancev v Škofji Loki, v Karlovcu pri »Bičku«. Skupina VOS je 16. marca 1944 v času sestanka vpadla v hišo in s hitro akcijo likvidirala 9 organizatorjev. Pobudniki ustanavljanja domobranstva kot okupatorskega hlapca pa so kljub temu resnemu opozorilu VOS-a oziroma OF nadaljevali svoje delo.

Po kapitulaciji Italije so namreč Nemci v septembru in oktobru 1943 razširili svojo oblast tudi na t. i. Ljubljansko pokrajino. Med »doto«¹ po italijanskem fašizmu so prevzeli tudi belogardistično organizacijo, ki je od pomladi 1944 že delovala pod novim imenom – domobranstvo.

Jeseni 1943 so se pod pokroviteljstvom Gestapa začele priprave za organiziranje domobranstva na Gorenjskem. Iz Ljubljane je zato prišlo nekaj preizkušenih belogardističnih organizatorjev. Vodilni organizator domobranstva na Gorenjskem je bil advokat dr. Albin Šmajd iz Radovljice. Ob tem je pomembno vedeti, da je bil Šmajd tudi eden vodilnih funkcionarjev Slovenske ljudske stranke (SLS). Pri pripravi terena za organiziranje škofjeloškega domobranstva ima omembe vredne zasluge tudi prof. Ivan Dolenc (Jamnikov iz Sopotnice). Na pomoč škofjeloškim domobrancem je bil poslan iz Ljubljane tudi duhovnik Tone Kloboves-Homolov, doma iz Breznice. Občasno je sodeloval še en duhovnik – Matija Šink-Mežnarjev s Sv. Lovrenca. Matija Šink je bil brat Jake Šinka, gospodarja pri Mežnarju. Jaka Šink je spomladi 1944 pristopil k domobrancem v Škofji Loki. Duhovnika Toneta Klobovsa-Homolovega so v farni cerkvi v Škofji Loki in v Žabnici videli maševati celo s pištolo za pasom.

Do prihoda Toneta Klobovsca v Škofjo Loko so sopotniški in brezniški fantje tako ali drugače sodelovali v OF, nekateri pa so bili tudi v partizanih. Priprave za odhod teh fantov k domobrancem so morale biti zelo večje izvedene in pritajene, saj so ušle budnim očem VOS-a in OF. Prvi so zapustili Breznico 17. marca 1944 Habjanovi (Sušnikovi) fantje Jože, Lovro, Andrej in Janez. Iz Breznice je v domobransko postojanko odšlo še 15 fantov. Med posebno zagriženimi domobranci so bili bratje duhovnika Toneta Klobovsca-Homolovega: Janez, Jaka in Jože iz Breznice. Takoj po končani nemško-domobranski hajki na partizansko skupino Jegerova so 18. marca 1944 zapustili svoj dom tudi oče Franc Habjan (Sušnik), mati Johana ter hčerke. Sami so se zavedali, da po izdajstvu ne morejo več živeti na domu.

Uboj Petra Kavčiča-Jegerova

Okrog 9. ure dopoldne je usodnega dne, 18. marca 1944, prišla v Petrov bunker Julka Demšar (Nacetova) in mu povedala, da so na poti proti Breznici Nemci in domobranci. Malo kasneje je prišel posvariti tudi Lovro Pintar-Zalubnikarjev, ki pa je vpil kar na daljavo. Običajno se je na kurirsko zvezo iz bunkerja odpravil le Ivan. Tokrat se je zaradi informacije o prihajajočih Nemcih in domobranci tudi Peter odločil, da gre z njim. Na kurirsko zvezo sta tokrat prišli tudi dve aktivistki okrožnega odbora AFŽ, Mihela Skok, članica OO AFŽ Škofja Loka, in Danila Kumar-Andreja, določena, da odide kot politična delavka na avstrijsko Koroško. Gorenjsko politično vodstvo jo je poslalo k Jegerovu, da bi v njegovem rajonu spoznala posebnosti političnega delovanja – kolikor je le mogoče v nekaj dneh. Škofjeloški rajon je bil izbran zaradi dobre organiziranosti in ugleda Jegerova kot dobrega političnega delavca.

Peter Kavčič - Jegerov, padel v zasedi v Breznici 18. marca 1944

Mihela Skok

Pred tem sta bili partizanki prisotni na konferenci AFŽ škofjeloškega okrožja pri Zakrašniku (Sv. Lenart). Mihela se je kasneje spominjala, da ji je med potjo to jutro Andreja pripovedovala o sebi, svoji družini, brigadnem življenju in doživljajih na poti z Dolenjske preko Primorske na Gorenjsko. Ni mogla verjeti, ko je na Gorenjskem videla in doživljala srečanja s kurirji, drugimi partizani – enakost med borci, prijaznost in tovarištvo v odnosih. Ugotavljala je, da je vse to na Gorenjskem na veliko višji ravni kot v tistih delih Slovenije, ki jih je do tedaj poznala. Primerjala je tudi življenje in boje v brigadi z življenjem, ki ga je pričakovala kot politična delavka, ko se bo morala dostikrat prebijati čisto sama od hriba do hriba, od hiše do hiše, od človeka do človeka.

Kurirji, ki jih je Jegorov spraševal o nemško-domobranskih patroljah ter o smereh njihovih poti, le-teh niso niti videli niti slišali. Po kratkem razgovoru, postanku ter izmenjavi pošte so se razšli. Mihela in Andreja sta se pridružili Jegorovu in Ivanu. Krenili so navzdol po vojaški cesti, da bi prišli na sedež komiteja KPS Škofja Loka. Mihela se spominja, da je bila tega dne, torej 18. marca 1944, sobota in lep sončen dan. Med potjo je Ivan skočil še k Dolinčku po malo krompirja in se nato priključil skupini, ki je medtem počasi nadaljevala pot. Na cesti, nižje od Dolinčka so srečali Franco Rutar – Nivčarjevo iz Sopotnice. Prihajala je po vojaški cesti iz smeri Breznice in bila namenjena domov. Jegorov jo je povprašal, ali je kjerkoli opazila Nemce ali domobrance. Povedala je, da ni videla nikogar in da je tudi nihče ni ustavljal. Njena izjava ga je očitno pomirila, saj je nato predlagal, da se ustavijo na grobu padlega vosovca – Jeseničana. Grob sta pred dnevi uredila Ivan in vosovec Anton Ješe-Zlatko. Že med potjo proti grobu je Jegorov pripovedoval, da je bil najprej naročil Ivanu, da organizira, da bodo padlemu borcu skopali in uredili grob domačini. Kasneje pa je videl, da je grob neurejen. Ugotovili so, da so grob opustošili Sušnikovi fantje. Ureditev groba je zato ponovno naročil. Sedaj pa je bila torej priložnost, da si grob skupaj ogledajo. Ob grobu je Jegorov pripovedoval Miheli in Andreji, da bo moral sedež komiteja ponovno preseliti, saj so prejšnji dan, tj. 17. marca, kar štirje fantje iz bližnje Sušnikove domačije odšli k domobrancem. Ta domačija je bila oddaljena le kakšnih 150 metrov. Pripomnil je še, da ne bi rad tudi tega bunkerja tako hitro zapustil, kot je prejšnjega.

Nihče od skupine pa ni mogel slutiti, da jih, ko so stali pri grobu in se pogovarjali, že opazuje gestapovsko-domobranska zaseda s steze iznad Sušnikove hiše. Vanje so bile že nekaj časa uperjene cevi dveh mitraljezov, brzostrelk in pušk.

Ivan Kržišnik

Ta dan, tj. 18. marca, so bili Sušnikovi fantje že oblečeni v domobranske uniforme in so skupaj z Nemci že prežali na četverico, ki je postala ob grobu padlega partizana. Domači izdajalec so tako pripeljali okupatorja na sled partizanov, da bi jih s skupnimi močmi pobili. Nemce in domobrance je tokrat vodil gestapovec Kinkelin.

Nemci so verjetno mislili, da bo skupina nadaljevala pot navzdol po vojaški cesti, mimo Sušnikove hiše. Radi bi jih bili dobili žive. Od groba je prvi krenil Ivan z namenom, da v bunkerju pripravi kosilo. Jegorov, Mihela in Andreja so krenili nazaj, od koder so prišli – torej ne navzdol proti Sušniku. Ivan je bil že približno 30 metrov pred drugimi, ko so ti stopili na kolovoz proti Zalubnikarju. Tedaj je počilo. Najprej je padel strel iz puške. Vsi štirje so popadali na tla. Zaklona na tem kolovozu ni bilo nobenega, pod kolovozom proti vojaški cesti pa je bila čistina. Na kolovozu so bili lahka tarča. Delno zaščito je nudil edino skromen mrtvi kot ob robovih kolovoza. Ivan se je kasneje spominjal, da je bil najtežji del njegovega bega povratek do vojaške ceste – do obcestnega jarka. Po prvem strelu so tudi Andreja, Mihela in Jegorov ležli nekaj metrov nazaj do cestnega jarka. Mihela je kasneje povedala, da so že prvi rafali iz mitraljeza smrtno zadeli Jegorova. Izkrvavel je ob obcestnem jarku na kupu gramoza. Preden je izdihnil, je še rekel Miheli, da je z njim konec in naj pohiti naprej. Tedaj je Mihelo oplazil rafal preko zadnjice, tako da jo je močno zaskelilo. Pognala se je po jarku naprej in prišla na prvo mesto. Jegorov je bil že mrtev, ko se je Ivan priplazil do njega. Andreja je bila že nekaj metrov pred Ivanom. Zaklicala mu je, naj Jegorovu odvzame torbico. Le-ta je visela Jegorovu čez prsi, zato je Ivan poskusil z

Okrožna komisija VOS in politični delavci škofjeloškega okrožja marca 1944 pri Potočniku v Breznici

žepnim nožem prerezati jermen, vendar mu zaradi stalne toče krogel to ni uspelo. Pognal se je naprej po grabnu in opazil, da je Andreja čisto bleda. Bila je hudo ranjena in je močno krvavela. Ivan ji je predlagal, da se preplazi čez cesto, da bi jo na primernem kraju pod cesto lahko pokril z vejami in listjem in tako skrtil pred zasledovalci. To je odklonila in dejala, da se bo poskusila reševati sama. S skrajnimi močmi se je umikala po cestnem jarku še dobrih 200 m, tam pa je izkravela in obležala mrtva. Ivan, ki edini ni bil ranjen, se je odplazil naprej po cestnem jarku in dohitel Mihelo. Ko se je plazil ob Jegorovu, je na njegovi ročni uri videl, da je bilo 11 in 50 minut. Ko so Nemci in domobrancji videli, da je Jegorov obležal, so se začeli približevati. Ivan in Mihela se spominjata, da so Nemci in domobrancji z najgršimi izrazi vpili za umikajočimi.

Ko so prišli do Jegorova, so se znesli nad njegovim truplom. Izbili so mu tudi zlato krono iz ust. Gestapovec Kinkelin se je zmagoslavno fotografiral ob ubitem Jegorovu.

Medtem sta Ivan in Mihela že zapustila obcestni jarek in se vsak v svojo smer umikala po hribu navzgor. V gozdu in proti vrhu hriba je bilo zaradi snega umikanje težje in napornejše. Kljub vsemu je Ivan prišel srečno čez rob hriba. Na poti navzdol je srečal skupino partizanov, članov okrožne komisije VOS. To so bili Stane Bernik-Arti, Bar, Šelhaus in Minca Sovre. Skupaj so nadaljevali pot proti Luši k Marjanci. Mihela je bila pri umikanju ranjena v ramo. Čez hrib je prišla zahodneje od Ivana. Usmerila se je proti Rantovšam. Pri hiši so se je zelo bali, zato je nadaljevala pot do Podčešnje. Tam so v bližini bivakirali kurirji. Eden jo je spremil do Ojstrega vrha v partizansko ambulanto.

Bataljon Gorenjskega odreda, ki je bil tiste dni na Gabrški Gori, je izdajstvo Sušnikovih kaznoval tako, da je požgal njihovo hišo in gospodarsko poslopje. To naj bi bil tudi opomin vsem, ki bi še razmišljali, zaslepljeni od domobranske propagande, da bi stopili na pot izdajstva lastnega naroda.

Tudi osnovna šola v Škofji Loki je desetletja nosila ime po škofjeloškemu prvoborcu Petru Kavčiču-Jegorovu.

Opombe

- ¹ Peter Kavčič-Jegorov, rodil se je 21. avgusta 1908 v Fužinskem predmestju v Škofji Loki v obrtniški družini. Po končani osnovni šoli je zato moral takoj začeti delati, najprej kot vajenec v očetovi kleparski in vodoinštalaterski delavnici. Postal je pomočnik in mojster. Bil je aktiven športnik – orodni telovadeec in atlet. Član ljudske knjižnice, gledališkega odra, tamburaškega orkestra, godbe na pihala in gasilskega društva. Takoj po napadu Nemcev je sodeloval najprej v obrambnih enotah jugoslovanske vojske, že v maju 1941 je začel pripravljati skrivališče orožja in izvajati druge priprave za boj proti okupatorju. Od decembra 1941 naprej v partizanskih enotah.
- ² Danila Kumar-Andreja, rojena 13. oktobra 1921 v Humu pri Kojskem, padla 18. marca 1944 na blegoški cesti v Breznici, Trgovska pomočnica, narodni heroj. Leta 1936 postala članica SKOJ-a, leta 1940 članica KPS, leta 1941 bila kurirka med CKKPS in Centralno tehniko. Junija 1942 je bila aretirana, vendar je pobegnila, odšla v partizane, bila bolničarka, namestnica političnega komisarja čete in bataljona. Jeseni 1943 je bila v nemški ofenzivi huje ranjena. Po okrevanju je bila poslana na Gorenjsko, da bi od tu nadaljevala na Koroško. Osnovna šola v Stožicah nosi desetletja ime po Danili Kumar-Andreji. Pričujoči zapis sem napisal na podlagi izjav Ivana Kržišnika, Mihele Skok in Julke Demšar ter po lastnem spominu. Biografski podatki za Danilo Kumar so iz Enciklopedije Slovenije.
- ³ Bunkerji so bili običajno zgrajeni tako, da so bili vsaj do polovice zakopani v zemljo. Postavljeni so bili običajno blizu vode, da so se pozimi sledi v snegu čim bolj zabrisale.
- ⁴ Prof. Ivan Dolencec je bil med vojno ravnatelj novomeške gimnazije in soorganizator bele garde v Novem mestu.
- ⁵ Le-ta je zasledoval Jegorova že od leta 1942. Gestapo je 24. novembra 1942 namreč postavil zasedo pri Kumru na Gabrški Gori. Gestapo je tedaj zasledoval in odkrival partizanske kurirje v polhograjskih in škofjeloških hribih s pomočjo izdajalca iz Škofje Loke – Poldeta Kraunerja. Tu pri Kumru je imel Kinkelin v svojih rokah že tri partizanske kurirje, Jegorov naj bi bil četrti. Na zvezo je prišel zadnji. Ko je prišel do hiše, so ga obstopili trije -raztrganci-. Hoteli so ga živega, zato nanj niso streljali. Jegorov je v trenutku ugotovil, za kaj gre, odrinil napadalec in se vrgel po strmem bregu navzdol. Čeprav so raztrganci streljali za njim, mu je uspelo uiti. Rešile so ga hitrost, moč in noč.